

The Explanation of the Context Formation in the Typographic Posters after the Islamic Revolution

Bahram Hamidi¹, Kamran Afshar Mohajer²

¹ PhD Student in Comparative and Analytic History of Islamic, Faculty of Theories & Art Studies, University of Arts, Tehran, Iran.

² Professor, Faculty of Visual Communication, University of Arts, Tehran, Iran. (Corresponding Author)

(Received: 30.11.2021, Revised: 12.01.2022, Accepted: 23.01.2022)
<https://doi.org/10.22075/aaj.2022.25304.1124>

Abstract:

Typographic posters after the Islamic Revolution were considered as the most important visual approach in graphic design in Iran due to their expressive capacities in adaptation and ductility in multiple structures. The process of formation of this movement, regardless of its aesthetic values, is subject to cultural and social conditions and developments, in the context of which typography emerged and continued beyond the category of graphic design as a form of contemporary art. After the seventies, with the modernization of society and macro-environmental changes, it led to extensive changes in various aspects of society. In addition to influencing the formation and activity of many cultural and artistic currents, it has created new and deconstructive dimensions in Iranian graphic design, the most obvious aspect of which is the emergence of typographic posters. In this regard, this study intends to examine the factors of Iranian graphic design tendency to design typographic posters after the Islamic Revolution. The purpose of this study is to study the role of environmental factors as a basis for the formation of typographic posters and to identify the factors within the union in the development and expansion of this trend. The research method is based on historical explanation and practical goals, and the study of the process of forming typographic posters is focused on historical milestones. In this method, past documents are studied and the evaluation of analysis units is emphasized as research indicators. Studies show that the environmental context and cultural changes paved the way for the emergence of Persian typography in the design of the cover of political and religious books in the mid-seventies. And in the eighties, the graphic designer's community formed the necessary conditions for the graphic design of Iran to design typographic posters by forming art groups, setting up exhibitions, publishing books, training workshops, lectures and winning awards, as well as institutional support in holding exhibitions.

Keywords: Typographic Posters, Islamic Revolution, Graphic Design, Environmental Factors, Cultural Developments.

¹ Email: bahramhamidi92@gmail.com

² Email: afshar@art.ac.ir

How to Cite: Hamidi, B., Afshar Mohajer, K. The Explanation of the Context Formation in the Typographic Posters after the Islamic Revolution. *Journal of Applied Arts*, 2022, 1(3); (doi: 10.22075/aaj.2022.25304.1124)

تبیین زمینه های تحول پوستره‌های تایپوگرافی بعد از انقلاب اسلامی^۱

بهرام حمیدی^۲، کامران افشار مهاجر^۳

^۲ دانشجوی دکتری تاریخ تطبیقی و تحلیلی هنر اسلامی، گروه تاریخ تطبیقی و تحلیلی هنر اسلامی، دانشگاه هنرتهران، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

^۳ استاد، گروه ارتباط تصویری، دانشگاه هنرتهران، تهران، ایران.

(تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۹/۰۹، تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۱۰/۲۲، تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۱۱/۰۳)

<https://doi.org/10.22075/AAJ.2022.25304.1124>

مقاله علمی-پژوهشی

چکیده

پوستره‌های تایپوگرافی بعد از انقلاب اسلامی به دلیل ظرفیت های بیانی در انطباق یافتن و شکل پذیری در ساختارهای متکثر به عنوان مهمترین رویکرد تصویری در طراحی گرافیک ایران مطرح شد. فرایند شکل گیری این جریان فارغ از ارزش های زیبایی شناسی آن تابع شرایط و تحولات فرهنگی و اجتماعی بوده که در بستر آن موجب ظهور و تداوم تایپوگرافی فراتر از مقوله طراحی گرافیک به شکلی از جریان هنر معاصر گردید. بعد از دهه هفتاد شمسی با نوسازی جامعه و تغییرات کلان محیطی به تحولات گسترده در وجه مختلف اجتماعی منتهی شد و علاوه بر تاثیر بر شکل گیری و فعالیت بسیاری از جریان های فرهنگی و هنری، ابعاد نوین و ساختار شکنانه را در طراحی گرافیک ایران رقم زد که بارزترین وجه آن در ظهور پوستره‌های تایپوگرافی است. در این راستا مساله اصلی پژوهش بررسی عوامل گرایش طراحی گرافیک ایران به طراحی پوستره‌های تایپوگرافی بعد از انقلاب اسلامی است. فرضیه پژوهش به این امر اشاره دارد مجموعه تغییرات فرهنگی و اجتماعی، زمینه ظهور پوستره‌های تایپوگرافی در دهه ۱۳۸۰ شده است. هدف این پژوهش، مطالعه نقش عوامل محیطی به عنوان بستر شکل گیری پوستره‌های تایپوگرافی و شناخت عوامل درون صنفی در توسعه و گسترش این جریان است. روش پژوهش مبتنی بر تبیین تاریخی و اهداف کاربردی است. در این روش اسناد و مستندات گذشته مطالعه شده و ارزیابی اطلاعات به عنوان شاخص های پژوهش مورد تاکید قرار می‌گیرد. نتایج نشان می‌دهد که بستر محیطی و تغییرات فرهنگی زمینه ظهور تایپوگرافی فارسی در طراحی جلد کتاب‌های سیاسی و دینی در نیمه دهه هفتاد را فراهم آورد و در دهه هشتاد جامعه طراحان گرافیک نیز با تشکیل گروه‌های هنری، برپایی نمایشگاه، چاپ کتاب، کارگاه‌های آموزشی، سخنرانی‌ها و کسب جوایز و همچنین حمایت‌های نهادی در برگزاری نمایشگاه‌ها، شرایط لازم برای شکل گیری پوستر تایپوگرافی را رقم زدند.

واژه‌های کلیدی: پوستره‌های تایپوگرافی، انقلاب اسلامی، عوامل محیطی، تحولات فرهنگی.

^۱ این مقاله مستخرج از رساله دکتری بهرام حمیدی با عنوان "تحول پوستره‌های تایپوگرافی در بستر تحولات اجتماعی بعد از انقلاب اسلامی تا دهه ۱۳۹۰" در دانشگاه هنر تهران با راهنمایی آقای دکتر کامران افشار مهاجر در حال انجام است.

^۲ Email: bahramhamidi92@gmail.com

^۳ Email: afshar@art.ac.ir

مقدمه

طراحی پوستر در دهه اول انقلاب اسلامی، تحت تاثیر شرایط اجتماعی آن دوران کارکرد اجتماعی و مردمی خود را در همراهی با آرمان‌های انقلابی و جنگ پیدا کرد. اولین تاثیرات اجتماعی اعتراضات مردمی علیه حکومت پهلوی در قالب شعارهایی به ظهور رسید که به صورت دیوار نوشته‌های بداهه و یا با روش شابلون اجرا می‌شد. در دوران هشت ساله جنگ، خوشنویسی به جهت جایگاه و منزلت آن در هنر اسلامی نقش مهمی در انعکاس و نمایش اشعار شعرا با مضامین حماسی و شهادت طلبانه پیدا کرد (تیموری، ۱۳۹۲: ۲۱). هم‌زمان با طراحی پوسترهای نمادین در مواردی نیز پوسترهای خوشنویسانه در ترکیب با تزئینات و نقوش هندسی اسلامی نیز طراحی شدند که حفظ قواعد و تناسبات هندسی قلم خوشنویسی تجلی درون مایه معنوی و فضای قدسی آنها بود.

در ابتدای دهه ۱۳۷۰ علاوه بر رشد اقتصادی، توسعه صنایع و افزایش تولید، رویکرد تساهل‌گرایانه در سیاست‌گذاری‌های فرهنگی با برگزاری جشنواره‌ها و تولیدات فرهنگی فضایی پویا در زمینه فرهنگ و هنر را به وجود آورد. طراحی پوسترهای فرهنگی این دوران تداوم روش طراحی پوستر نسل گذشته گرافیک ایران با ویژگی تصویرگرایی همراه با نوشتارهای اطلاع رسان را توصیف می‌کرد. با حضور نسل چهارم طراحان گرافیک در شرایط فرهنگی و اجتماعی مداراگرا و تحول خواه مقارن با رواج فناوری دیجیتال و آشنایی با تایپوگرافی ساختارشکن غربی شد. در این دوران توجه به حروف فارسی به عنوان مولفه هویت بخش در طراحی گرافیک منجر به شکل‌گیری تایپوگرافی فارسی در طراحی جلد کتاب‌های سیاسی، فلسفی و دینی گردید که منجر به ظهور رویکرد جدید

از هویت تصویری در طراحی گرافیک ایران گردید. تایپوگرافی فارسی به جهت انعطاف‌پذیری، انطباق و جذب مفاهیم و ظرفیت‌های تصویری نامحدود، امکانات بیانی متکثر و پویایی را در اختیار طراحان گرافیک قرار داد و موجب شد تا نسل جدید طراحان گرافیک بعد از دهه ۱۳۸۰ سعی در کشف و توسعه قابلیت‌های بیانی و تصویری تایپوگرافی فارسی برآیند. به واقع جهت بررسی چگونگی ظهور پوسترهای تایپوگرافی ضرورت شناخت بستر فکری و فرهنگی جریان‌های اجتماعی در درک زمینه‌های تغییر در الگوبردازی‌های جدید و سوق یافتن طراحی گرافیک ایران به جریان پوسترهای تایپوگرافی ساختارشکن و سنت‌گریز دهه ۱۳۸۰ و ۱۳۹۰ بسیار اهمیت دارد.

آنچه که به عنوان سوال اصلی پژوهش مطرح شده این است که تاثیر زمینه‌های تحولات فرهنگی بر شکل‌گیری پوسترهای تایپوگرافی چگونه بوده است؟ و چه عوامل درون‌صنفي در جامعه طراحان گرافیک در پیشبرد و گسترش این رویکرد در دو دهه اخیر تاثیرگذار بوده است؟ بر همین اساس پژوهش حاضر تلاش دارد تا زمینه‌های ظهور و تکوین تایپوگرافی در طراحی گرافیک ایران را مورد تحلیل و ارزیابی قرار دهد و به تاثیر متغیرهای محیطی یا بیرونی رویدادهای جامعه در فراهم آمدن منابع لازم تغییرات فرهنگی و نقش کنش‌های صنفی به عنوان ریشه‌ها و عوامل گسترش تایپوگرافی می‌پردازد. همچنین جایگاه حمایت نهادی، تعاملات گفتمانی و کنش‌های طراحان گرافیک در تولید اشکال و رویکردهای متکثر در پوسترهای تایپوگرافی را تبیین می‌کند.

پیشینه پژوهش

با توجه به گذشت چند دهه از شکل‌گیری و تداوم پوستره‌های تایپوگرافی، مطالعات مدون و علمی در رابطه با بسترهای شکل‌گیری طراحی گرافیک ایران به خصوص طراحی پوستر صورت نگرفته است. اغلب منابع موجود متشکل از مجموعه‌هایی از آثار طراحان گرافیک معاصر ایران هستند که از نظر محتوا فاقد اطلاعات علمی می‌باشند و با رویکرد غالب پژوهش‌ها معطوف به مطالعات ساختاری و بصری طراحی گرافیک ایران شده است. کامران افشار مهاجر (۱۳۹۸) در کتاب "تاریخ طراحی گرافیک ایران" روند تحولات طراحی گرافیک ایران را از دوره قاجار تا دهه ۱۳۸۰ در رابطه با تحولات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی هر دهه مورد بررسی قرار داده است. در کتاب تلاش شده است رابطه میان تحولات گرافیک هر دهه نسبت به تحولات اجتماعی مورد مطالعه قرار گیرد و دهه‌های اخیر به نقش جریان تایپوگرافی در طراحی گرافیک ایران نیز توجه شده است. مریم کهوند (۱۳۹۵) در مقاله "فرهنگ دیداری گرافیک دیزاین در عصر دیجیتال" در شماره ۶۲ مجله حرفه هنرمند به چگونگی رابطه تحولات جریان‌های اجتماعی نسبت به تغییرات گرافیک ایران طی چهار دهه می‌پردازد. وی به طور کلی علل گرایش نسل جدید طراحان گرافیک به طراحی پوستره‌های تایپوگرافی و حروف‌نگاری را در محدودیت‌های بصری بازنمایی تصاویر انسانی تا اواخر دهه شصت، سیاست‌گذاری‌های فرهنگی و تفکر حکومتی نسبت به ارزش‌های ملی و مذهبی در حروف‌گرایی و خوشنویسی فارسی، گرایش تقلیدی از طراحان غربی در استفاده از حروف، امکان استفاده از حروف فارسی در کامپیوتر ذکر می‌کند. سپیده ملکی (۱۳۹۵) در مقاله "بازنمایی هویت ملی ایران در

طراحی گرافیک با تاکید بر عصر جهانی شدن" شماره ۶۷ نشریه مطالعات ملی، نقش نوشتار فارسی در بیان ابعاد هویت ملی در طراحی پوستره‌های دوسالانه‌ها را به عنوان برجسته‌ترین وجه آن ارزیابی می‌نماید. محمد کاظم فلسفی (دانشگاه هنر، ۱۳۹۰) در پایان نامه کارشناسی ارشد با عنوان "بررسی تایپوگرافی در سه دهه‌ی ۱۳۴۰ تا آخر ۱۳۶۰" با اشاره به فعالیت‌های طراحان نوگرا، آزادی‌های سیاسی و اجتماعی جامعه و آموزش آکادمیک؛ به نقش رسانه‌های نوین ارتباطی در شکوفایی طراحی گرافیک و شکل‌گیری تایپوگرافی مدرن در ایران متمرکز می‌شود. نجمه باغیشنی (دانشگاه هنر تهران، ۱۳۹۱) در پایان نامه کارشناسی ارشد با عنوان "بررسی تاریخ شفاهی طراحی گرافیک مدرن ایران از دهه‌ی ۲۰ تا پایان دهه‌ی ۴۰ شمسی" با اتکاء به مصاحبه‌های شفاهی با برخی طراحان گرافیک، تاثیر تحولات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی دهه ۲۰ و ۳۰ شمسی در شکل‌گیری فعالیت‌های وسیع فرهنگی و شکوفایی طراحی گرافیک مدرن در دهه ۴۰ را بسیار اثر بخش و مهم توصیف می‌کند. نازیلا هاشمیان (۱۳۹۲) در پایان نامه کارشناسی ارشد با عنوان "بررسی بیان تصویری تایپوگرافی در پوستره‌های فرهنگی پس از انقلاب" در صدد دستیابی به تعریف ویژگی‌های ساختاری پوستره‌های تایپوگرافی با بیان ویژگی‌های بیانی آن در آثار طراحان پوستره‌های تایپوگرافی بعد از انقلاب دارد. میرعزیزلو (۱۳۹۱) در پایان نامه کارشناسی ارشد با عنوان "بررسی رویکردهای نوین در تایپوگرافی جهان و تاثیر آن بر آثار تایپوگرافی معاصر ایران" پرداخته است. نویسنده تلاش دارد با بررسی رویکردها و تجربیات تصویری مکاتب تایپوگرافی غربی از دهه ۱۹۱۰ تا ۱۹۹۰ به سابقه تاثیرپذیری تایپوگرافی ایران

و توسعه روش‌های بیانی طراحان گرافیک دست یابد. فاطمه قاسمی سردآبرود در پایان نامه کارشناسی ارشد با عنوان "جایگاه تایپوگرافی در پوسترهای ایران، از دهه ۷۰ تا ۹۰: با گرایش به رویدادهای فرهنگی" در چگونگی به کارگیری حروف در پوسترهای ایران در ساختارهای مختلف منطبق با زیبایی‌شناختی در افق تاریخی آنها بررسی نموده است. رحیم خلیلی (دانشگاه هنر، ۱۳۹۲) در پایان نامه کارشناسی ارشد با عنوان "بررسی بصری پوسترهای اسماء الحسنی سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۸۴" به بررسی یکی از مهمترین جشنواره‌های سالیانه پوستر تایپوگرافی در نزدیک بر دو دهه اخیر می‌پردازد. نویسنده در تحلیل آثار به این نتیجه می‌رسد که کشف قابلیت‌های تصویری حروف فارسی در اهداف اصلی نمایشگاه منجر به خلق حروف ابداعی شده است و با اینکه نمایشگاه بر موضوع اسماء الهی محوریت یافته است، با اینحال تعداد بسیار اندکی پوسترهای تایپوگرافی قادر به بیان مفهوم و معنی اسماء الحسنی را در ساختار طراحی و ایده پردازی شده‌اند و نسل جدید طراحان گرافیک در طراحی پوسترها اکثریت جنبه فرمالیسم حروف فارسی را به تصویر کشیده‌اند. وجه متمایز این مقاله در پژوهش بسترهای فرهنگی و اجتماعی آن و همچنین بررسی عوامل درون‌صنفی در شکل‌گیری و توسعه پوسترهای تایپوگرافی در دو دهه اخیر است که بنا بر پیشینه ذکر شده تاکنون مطالعه و پژوهشی در رابطه با این موضوع صورت نگرفته است.

روش پژوهش

استراتژی روش شناختی پژوهش مبتنی بر تبیین تاریخی، فرایند شکل‌گیری پوسترهای تایپوگرافی بر نقاط عطف تاریخی موضوع مقاله متمرکز شده است.

در روش تاریخی بررسی اسناد و مستندات حقایق گذشته جمع‌آوری و ارزشیابی می‌شود و با تجزیه و تحلیل آنها مستندات مستدل و منظم ارائه شده و برخی از جوانب واحدهای تحلیل به عنوان شاخص‌های عطف پژوهش مورد تاکید قرار می‌گیرد.

جریان‌های فکری و فرهنگی متکثر دهه ۱۳۷۰:

با پایان یافتن جنگ و اجرای برنامه‌های نوسازی و توسعه اقتصادی در ابتدای دهه ۱۳۷۰ در بسیاری از ابعاد جامعه زمینه‌های رشد و افزایش تولیدات تجاری و تحولات گسترده در صنایع زیرساختی و طرح‌های عمرانی فراهم گردید و در سیاست‌گذاری‌های فرهنگی و اجتماعی با دیدگاه تساهلی زمینه ظهور اندیشه‌ها و رویکردهای فرهنگی نوگرایانه در جامعه مهیا گشت و به تدریج بستر تحولات فرهنگی و اجتماعی نیمه دوم دهه ۱۳۷۰ شکل گرفت (فوزی، ۱۳۹۹: ۱۴۵). رشد و توسعه اقتصادی، گسترش شهرنشینی و سبک زندگی شهری، افزایش جمعیت دانشجویان و بالا رفتن سطح تحصیلات، سبب شد تا طبقه متوسط شهری نقش موثرتری در تحولات سیاسی و فرهنگی جامعه ایفاء نماید. ظهور نیروهای فکری با اندیشه‌های سیاسی و فرهنگی متناسب با شرایط جدید اجتماعی، محیط متکثری را در میان آن اقشار فراهم آورد. در طرح توسعه سیاسی نیمه دهه ۱۳۷۰، مفاهیمی چون آزادی‌های فردی و اجتماعی، فرهنگ گفتگو، تساهل و مدارا، نو اندیشی مفاهیم دینی، تقویت نهادهای مدنی مطرح گردید (عباسی سرمدی، راهبر، ۱۳۸۸: ۲۷۰). متفکران نواندیشی با دفاع از تکثر و تنوع فهم دینی نقش علوم و فلسفه را در نحوه تفسیر از دین به کار گرفتند و در سطوح آموزشی، فرهنگی و سیاسی به ترویج گفتمان دینی و سیاسی پرداختند (جلایی‌پور،

حمایت‌های یارانه‌ای، سیاست‌گذاری‌های آزادی‌های فرهنگی - اجتماعی زمینه فعالیت مطبوعات و نشر کتاب بیش از پیش با رشد و توسعه گسترده مواجه شد. شاخص‌های تولید کتاب و مطبوعات در این دوران؛ استقبال مخاطبان و افزایش قابل توجه چاپ و نشر کتاب و مطبوعات با موضوعات مختلف سیاسی، اجتماعی، فلسفی و دینی را نشان می‌دهد. تعداد روزنامه‌های سراسر کشور تا اوایل سال ۱۳۷۹ تقریباً چهار برابر شد و تیراژ آنها به رقم ۳ میلیون نسخه در روز رسید که نسبت به سال ۱۳۷۵ رشد چهار برابری یافت (فوزی، ۱۳۹۹: ۱۹۱).

تحولات تایپوگرافی دهه ۱۳۷۰ همگام با تحولات

طراحی گرافیک

با توجه به تحولات اجتماعی و سیاسی در گسترش تولید و نشر کتاب، افزایش تعداد سفارش دهندگان متون فلسفی، سیاسی با دیدگاه‌های روشنفکری و نوگرایی دینی متقابلاً با تغییرات نسلی مخاطبان تحصیل کرده نیاز به نوگرایی بصری در طراحی جلد نیز ضرورت یافت. در این دوران با حضور تعدادی از طراحان جوان به عنوان نسل چهارم طراحان گرافیک تحت تاثیر جنبش‌های ساختارشکن در غرب، رویکردی متفاوت در طراحی جلد کتاب به وجود آمد (افشار، ۱۳۹۸: ۲۴۳). اگر در گذشته کلمات صرفاً کارکرد فرعی جهت معرفی عنوان کتاب داشتند، از این پس رویکرد تایپوگرافی در طراحی عناوین کتاب‌ها، به منزله محتوای کتاب در نظر گرفته شد (صیفوری، ۱۳۹۳: ۶۳). طراحی جلد‌های تایپوگرافی رضا عابدینی با ایده‌های ساختارشکنانه که سفارش دهنده‌های آن عموماً نویسندگان سیاسی بودند مورد توجه ناشران و نویسندگان قرار گرفت (عابدینی، ۱۴۰۰). رضا عابدینی و ساعد مشکی با دو روش تایپوگرافی متفاوت در طراحی کتاب‌های

۱۳۷۸: ۳۰). گروه‌های مختلف احزاب، انجمن‌های فرهنگی و نهادهای مدنی با توجه به شعارهای دولت بر آزادی‌های اجتماعی و فرهنگی در جریان توسعه سیاسی، در تقویت فضای گفتمانی و تولید فرهنگ نقش برجسته‌ای پیدا کردند (حیدری، جمشیدی، ۱۳۹۵: ۱۴۰). احزاب و سازمان‌های مردم نهاد در حوزه‌های سیاست، اقتصاد، فرهنگ و هنر به طرح خواسته‌های سیاسی و ارائه دیدگاه‌های فرهنگی پرداختند و فضای نقد و بحث در همه عرصه‌ها فعال شد (مریدی، ۱۳۹۷: ۲۱۵). فضای دانشگاه‌ها علاوه بر کارکرد علمی به فضای گفتگوها و مناظره‌های اجتماعی و فرهنگی دانشجویان تبدیل شد. تشکلهای مختلف فرهنگی، ادبی و سیاسی رشد روز افزونی یافتند و برگزاری سخنرانی‌ها، نشریات دانشجویی، اجتماعات فکری و فرهنگی رونق بسیاری پیدا کردند (جلایی پور، ۱۳۸۹: ۱۹۰ و ۱۹۴). سیاست گذاری‌های فرهنگی دولت پس از سال ۱۳۷۶ بر ضرورت تنوع دیدگاه‌های متکثر در فعالیت‌های فرهنگی و عدم دخالت و نظارت در نشر قبل از تولید تاکید داشت و نقش دولت در فضای تولیدات فرهنگی صرفاً بسنده کردن بر نظارت پس از تولید با هدف ارائه دیدگاه‌ها، سلاقی مختلف در سطح جامعه بود (فوزی، ۱۳۹۹: ۱۸۸).

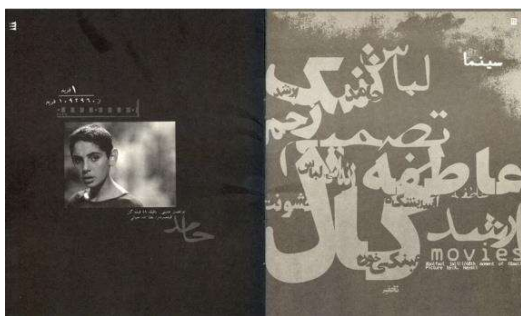
رشد نهادها، نشریات و گفتمان‌های ادبی-هنری یکی دیگر از پیامدهای فرهنگی فرآیند تحولات اجتماعی بود که در شکل‌گیری محیط متکثر فکری دهه هشتاد تاثیر گذاشت (افتخاری، ۱۳۸۶: ۱۵۴). در فضای آزادی‌های اجتماعی و فرهنگی زمینه فعالیت جریان‌های فکری و فرهنگی با نگرش انتقادی، آزادی عمل بیشتری یافتند. از جهتی با افزایش سطح تحصیلات دانشگاهی، تحولات بافت گفتمان اجتماعی،

معنایی یافته بود. در آثار ساعد مشکی نیز با ترکیب بندی‌های سیال، ذهنی و با فونت‌های چاپی بزرگنمایی شده بافتی خشن در عین حال فضایی شاعرانه و احساسی را تداعی می‌کرد که تجربیات بدیعی را در طراحی پوسترهای تایپوگرافی دهه ۱۳۸۰ به ارمغان آورد (جدول ۱).

منظر، گزیده رساله دلگشا، کوتوله‌ها و درازها و طراحی کتاب حضور ناب افق‌های تجربه‌پردازی نوین و جسورانه از مواجهه با حروف فارسی را به نمایش گذاشتند (تصویر ۱ و ۲). ساختارزدایی و سنت‌شکنی در کرسی حروف و کلمات در طراحی جلد‌های رضا عابدینی با بیانی جسور، معترض و پرخاشگر اغلب با محتوای انتقادی و تفکر سنت‌گریز و گفتمان‌های ادبی و سیاسی آن سال‌ها تناسب بصری و

جدول ۱- مهم‌ترین طراحی جلد کتاب تایپوگرافی نیمه دوم دهه ۱۳۷۰ (منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰)

سال	ناشر	توضیحات	طراح	نویسنده	نام کتاب
۱۳۷۷	نظر	اولین نمونه کتاب طراحی تایپوگرافی ساختار شکن مستقل از پیام و کارکرد نظر نویسنده و محتوای موضوع - بازی تصویری نوشتار فارسی برای رهایی از ادبیات متن	رضا عابدینی ساعد مشکی	مجموع نویسندگان	کتاب تصویری منظر
۱۳۷۸	روزنه	برگزیده طراحی جلد کتاب، ششمین دوسالانه طراحی گرافیک ایران، ۱۳۷۸	رضا عابدینی	به اهتمام ابراهیم نبوی	گزیده رساله دلگشا
۱۳۷۹ ۱۳۸۶	نی	رابطه پیوسته و ترکیب تصاویر و اجزای حروف در کلمات در جهت تقویت درون مایه طنز سیاسی کتاب - برنده بینال برنو (جمهوری چک) - جایزه اصلی بنیاد پرنس کلاوس	رضا عابدینی	ابراهیم نبوی	کوتوله‌ها و درازها
۱۳۷۹	ماه ریز	ترکیب ناپایدار، اتفاقی و سیال ذهنی نوشتار در فضا	ساعد مشکی	کریستین بوین	حضور ناب
۱۳۸۰		جایزه اول طراحی روی جلد از دوسالانه هفتم طراحی گرافیک ایران	ساعد مشکی	ژان کلود کریر	ماهاباراتا

تصویر ۲- طراحی کتاب منظر، طراح: رضا عابدینی و ساعد مشکی، ۱۳۷۷، منبع: (صفحه شخصی هنرمند در فیس بوک)

تصویر ۱- طراحی جلد کتاب قصه کوتوله‌ها و درازها، طراح: رضا عابدینی، ۱۳۷۹، منبع: (تشکری و کاشانی، ۱۳۹۳: ۲۸)

فرهنگی و با درخواست‌های جامعه هنری برای پیوستن به جریان جهانی هنر مسیر تازه‌ای در آفرینش هنری به وجود آورد که منجر به افزایش نمایشگاه‌های متعدد داخلی و بین المللی شد (مریدی، ۱۳۹۷: ۲۲۳). گروه‌های هنری با فعالیت‌های مشترک در پیوند با همکاران خود دست به

شکل‌گیری گروه‌های طراحی پوستر و برگزاری نمایشگاه‌های دهه ۱۳۸۰ از اواخر دهه ۱۳۷۰ طرح توسعه فعالیت‌های انجمنی، گروهی و تشکلی‌های هنری بخشی از برنامه‌های مدنی دولت اصلاحات بود که با هدف ایجاد فضای پویای گفتمان

اهدای جوایز و چاپ کتاب از آثار نمایشگاه و بزرگداشت طراحان مطرح تایپوگرافی فارسی نقش مهمی در گرایش نسل جدید، جریان‌سازی و تثبیت طراحی پوسترهای تایپوگرافی در دهه هشتاد ایفا کرد. نمایشگاه‌های گروهی پوسترهای تایپوگرافی فرصتی برای شکل‌گیری زنجیره‌های ارتباطی و ایجاد تعامل برای به اشتراک‌گذاری تجربیات متنوع نسل جدید طراحان گرافیک را میان آنها به وجود آورد. تحت تاثیر این جریان، طراحان بسیاری در آن دهه اقدام به برگزاری نمایشگاه‌های گروهی و انفرادی بین‌المللی کردند و موفق به دریافت جوایز متعددی از جشنواره‌های معتبر شدند که این امر در جریان‌سازی پوسترهای تایپوگرافی به عنوان گفتمان مسلط طراحی گرافیک ایران نقش مهمی ایفا کرد^۱ (جدول ۲ و ۳) (تصاویر ۳ و ۴).

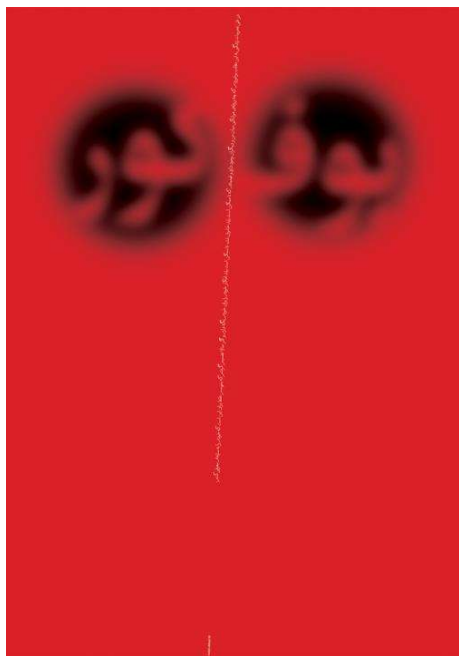
تولیدات فرهنگی و آثار هنری می‌زدند. "گروه رنگ پنجم" که اعضای آن شامل؛ ساعد مشکی، علیرضا مصطفی‌زاده، مجید عباسی و بیژن صیفوری بود که در سال ۱۳۸۰ فعالیت خود را با هدف توجه به ظرفیت‌های تصویری تایپوگرافی فارسی و ارتباط میان طراحان گرافیک ایران و جهان با برگزاری اولین نمایشگاه پوسترهای تایپوگرافی با عنوان "بوف کور" آغاز کرد (ادیم، ۱۳۹۱: ۶). این نمایشگاه حرکتی نو در برپایی نمایشگاه‌های جمعی و بدون سفارش‌دهنده بود که عرصه را جهت فعالیت‌های خلاقانه و تجربیات نو، برای طراحان گرافیک باز کرد (رضوانی، ۱۳۸۱: ۱۵). گروه رنگ پنجم از این پس با برگزاری نمایشگاه‌های گروهی از آثار اعضای خود، فراخوان نمایشگاه با موضوعات ادبی در داخل کشور و خارج از ایران، نشست‌های تخصصی، دعوت از مهمانان خارجی،

جدول ۲- نمایشگاه‌های پوسترهای تایپوگرافی گروه رنگ پنجم (منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰)

سال	کتاب	توضیحات	نمایشگاه‌های گروه رنگ پنجم
۱۳۸۱	دارد	به مناسبت یکصدمین سالگرد تولد صادق هدایت	اولین نمایشگاه پوسترهای تایپوگرافی با عنوان «بوف کور»
۱۳۸۱	دارد	نمایشگاه پنجاه و شش پوستر از هشت طراح گرافیک	نمایشگاه خشت اول
۱۳۸۳	دارد	به مناسبت بزرگداشت مولانا	دومین نمایشگاه تایپوگرافی ایرانی با عنوان «مولوی»
۱۳۸۴	----	منتخب پوسترهای تایپوگرافی نسل پنجم طراحان گرافیک ایران	نمایشگاه تایپوگرافی نسل پنجم
۱۳۸۴	دارد	نمایش آثار گروه و نمایش پوسترهای تایپوگرافی لئوناردو سونولی	نمایشگاه همدست
۱۳۸۵	دارد	معرفی و نمایش آثار طراحان جلد‌های تایپوگرافی بهزاد گلیپگانی در دهه ۵۰ شمسی تلاش برای دستیابی بیشتر به زبان تصویری تایپوگرافی و انطباق بیشتر با مفاهیم نسبت به نمایشگاه‌های گذشته- کشف استعداد‌های جوان و جستجوهای نو در تایپوگرافی تهران اصفهان و شیراز	سومین نمایشگاه تایپوگرافی ایرانی با عنوان ضرب المثل‌های ایرانی
۱۳۸۷	دارد	بزرگداشت حسین عبدالله زاده حقیقی، طراح قلم زر-نمایشگاه گزیده‌ای از آثار طراحی گرافیک با قلم زر - مکان برگزاری در اصفهان و مشهد نمایش در تاجیکستان	چهارمین نمایشگاه تایپوگرافی ایرانی با عنوان «شاهنامه فردوسی»
۱۳۸۱ ۱۳۸۲ ۱۳۸۳	دارد ---- دارد	نمایشگاه فریاد ایرانی، اشیروول فرانسه-اولین حضور بین‌المللی گرافیک پوستر ایران نمایشگاه فریاد ایرانی ۲، شومون فرانسه نمایشگاه فریاد ایرانی ۳، بلژیک-فریاد ایرانی ۴، ژنو-نمایشگاه ۴۰*۴۰ و ۵۰*۵۰، ایتالیا	نمایشگاه‌های خارج از کشور (مجموعه برگزیده از پوسترهای تایپوگرافی نمایشگاه‌های سال‌های اخیر)

جدول ۳- مهمترین نمایشگاه‌های گروهی مستقل پوستر تایپوگرافی دهه ۱۳۸۰ (منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰)

سال	کتاب	توضیحات	عنوان نمایشگاه
۱۳۸۵ و ۱۳۸۶	----	برگزاری نمایشگاه در تهران، اصفهان، مشهد و قم	نمایشگاه کشو و ارجاع - گروه چارگوش
۱۳۸۵	----	بخش پوستر تایپوگرافی	نمایشگاه افسردگی عمیق تر
۱۳۸۶	----	موضوعات پوسترها: نمایشگاه عکس، بزرگداشت شاعران، تئاتر، موسیقی و ادبیات و موضوعات مشکلات اجتماعی - نمایش در تهران، شیراز، مشهد و لاهیجان	نمایشگاه گروهی پوسترهای تایپوگرافی رخصت
۱۳۸۹	دارد	از مجموع ۹۹ پوستر ۴۴ نمونه پوستر تایپوگرافی طراحی شده است و ۵۵ مورد پوستر تصویری، ۱۷ پوستر نوشتار اصلی دگرگونی تایپوگرافی دارد. - نمایش در سمنان، شیراز، تهران، اصفهان، مشهد	پوستر دیوارکوب
۱۳۸۹	دارد	نمایشگاه مشترک پوسترهای تایپوگرافی ایرانی و طراحان خارجی	نمایشگاه گروهی پوستر مرکب
۱۳۸۹	----	برگزار کننده سایت اینترنتی رنگ مگزین	یک روز رنگی

تصویر ۴- پوستر نمایشگاه تایپوگرافی بوف کور، گروه رنگ پنجم، طراح: مجید عباسی، ۱۳۸۱، منبع: <https://art4d.com/2017/07/studio-abbasi>

تصویر ۳- پوستر نمایشگاه تایپوگرافی مولوی، گروه رنگ پنجم، طراح: بیژن صیفوری، ۱۳۸۳، منبع: <http://www.tavoosonline.com/SelectedArtist/~/?Page=1>

حمایت نهادهای دولتی و غیر دولتی در برگزاری نمایشگاه‌ها:

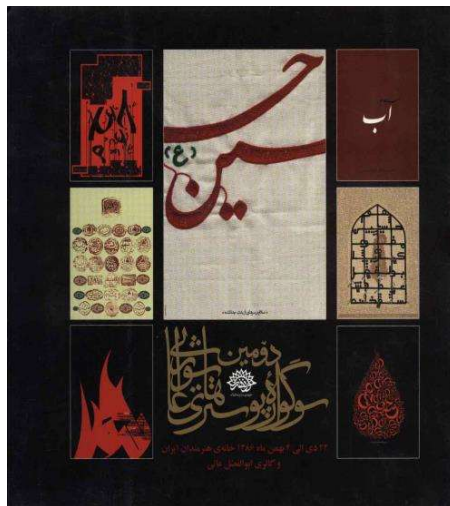
از سال ۱۳۸۴ شعار بازگشت به آرمان‌های اولیه انقلاب اسلامی، گرایش‌های مذهبی و التزام به مبانی و ارزش‌های تشیع ناب، مورد تأکید قرار گرفت (مظفری، ۱۳۹۰: ۶۷). از جهتی با افزایش منابع سرشار درآمد ارزی از طریق فروش فرآورده‌های نفتی در گسترش و نهادینه‌تر شدن دولت موجب تاسیس بسیاری از نهادهای جدید با فضای فکری و برآمده از انقلاب، در عرصه‌های سیاسی و فرهنگی کشور گردید (امجدی و دیگران، ۱۳۹۹: ۱۸۲). در این دوره بودجه نهادهای فرهنگی در زمینه‌های مذهبی و قرآنی افزایش قابل توجهی یافت (فوزی، ۱۳۹۹: ۲۲۸) و حمایت‌های مالی از سازمان‌ها و ارگان‌های فرهنگی و مذهبی در برگزاری جشنواره‌ها و نمایشگاه‌های فرهنگی هنری به ارزش‌های انقلاب اسلامی و مفاهیم دینی معطوف گردید (رحیمی کیا، افتخاری، ۱۳۹۹: ۴۴). برگزاری نمایشگاه سالیانه طراحی پوسترهای "اسماء الحسنی" در سال ۱۳۸۴ نیز به عنوان اولین نمایشگاه حروف‌نگاری و با محوریت توجه به اقلام خوشنویسی و حروف فارسی در ساختاری مدرن و نوین مورد توجه و استقبال نسل جدید قرار گرفت و در جریان سازی برگزاری بسیاری از جشنواره‌ها و نمایشگاه‌های حروف‌نگاری و تایپوگرافی فارسی در قالب موضوعات دینی و قرآنی مورد حمایت سازمان‌ها و نهادهای فرهنگی دولتی قرار گرفت.

از نیمه دوم دهه ۱۳۷۰ مکان‌های عمومی نمایش آثار هنری وابسته به نهادها و سازمان‌های دولتی و گالری‌ها به نحو چشمگیری افزایش یافت (کشمیرشکن، ۱۳۹۶: ۳۳۱). مراکز فرهنگی همچون؛ موزه هنرهای معاصر، خانه هنرمندان ایران، گالری صبا

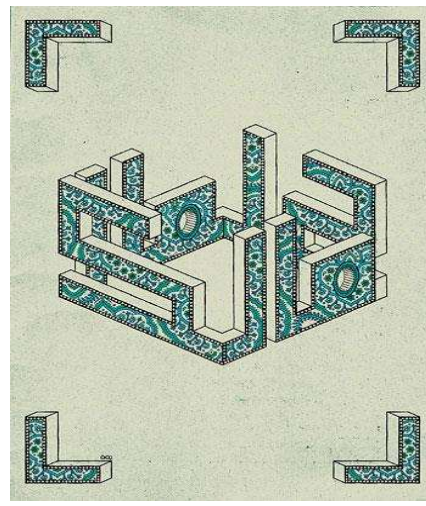
وابسته به فرهنگستان هنر و موزه امام علی (ع) و... با برپایی نمایشگاه‌های متعدد پوستر در اعتبار بخشیدن و اهمیت یافتن جایگاه پوستر تایپوگرافی بسیار تاثیرگذار بودند (جدول ۴) و (تصویر ۵۵). بعد از تحولات سیاسی، اجتماعی سال ۱۳۸۸ گروهی از طراحان گرافیک با تشکیل گروه‌های هنری با اهداف حمایت از محور مقاومت و استکبارستیزی اقدام به طراحی و جمع‌آوری پوستر در فضای مجازی نمودند. تشکلهای نهضت پوستر انقلاب مشهد و طراحان آیه در اصفهان بر مبنای روش‌های تصویرگرانه (نجابتی، ۱۳۹۹) و کانون هنر شیعی با هدف ارتقاء سطح کیفی آثار مذهبی و تولید پوسترهای حروف‌نگاری مذهبی و دینی با درونمایه هنر دینی و انقلابی در فضای مجازی به فعالیت پرداختند (نجابتی، ۱۳۹۷: ۳۲). علاوه بر حمایت‌های نهادی، جریان‌های هنری مستقل از گفتمان رسمی رویکرد آزادانه با بیان معاصر را دنبال کردند (کشمیرشکن، ۱۳۹۶: ۳۴۲). گالری طراحان آزاد با برپایی نمایشگاه‌هایی از آثار هنری با محوریت هنر معاصر خصلت و بیانی پیشرو و ناسازگار با جریان کلاسیک رویکردی تجربه‌گرا را به نمایش گذاشت (اعلابی، ۱۳۹۵). طراحی پوستر رویدادهای هنری گالری نام‌برده، زمینه آزادی عمل هنرمندان، جسورانه و تجربه‌گرا را در اختیار طراحان گرافیک قرار داد. طراحی پوسترهای تایپوگرافی نمایشی با رویکردهای متعدد به کثرت فرم و تأکید بر وجه ناخوانایی حروف و کلمات از وجوه بارز این آثار به شمار می‌رود که در آنها طراحان با ارجاعات متعدد به مضامینی همچون؛ زندگی روزمره و عامیانه، توجه به نمادهای فضای شهری، نوستالژی‌گرایی یا گذشته‌گرایی بیانی از هنر معاصر را جستجو می‌کردند^۲ (تصاویر ۷ و ۸۹).

جدول ۴- مهمترین جشنواره‌ها و نمایشگاه‌های پوسترهای تایپوگرافی تحت حمایت سازمان‌ها و نهادهای دولتی (منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰)

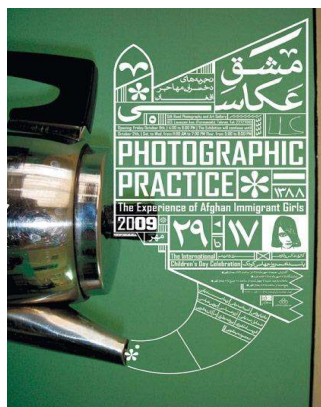
سال	سازمان‌ها و نهادهای برگزارکننده	کتاب	اهداف و موضوعات	رویکرد جشنواره	عنوان جشنواره
۱۳۸۴ تاکنون	حوزه هنری-وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی- موسسه توسعه هنرهای تجسمی معاصر- خانه هنرمندان و موزه هنرهای معاصر تهران-جهاد دانشگاهی	۵ دوره	طراحی پوسترهای حروف نگاری و توجه به هویت ایرانی و سنت خوشنویسی اسلامی و بیان زیبایی شناسی نوین	پوسترهای حروف نگاری	نمایشگاه سالانه پوسترهای حروف نگاری اسماء الحسنی در تهران و شهرستان‌ها
۱۳۸۴ تا ۱۳۹۳	معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان کنفرانس اسلامی- مرکز گسترش هنرهای قرآنی	۶ دوره	ارتباط فرهنگی و تجربه های هنری هنرمندان جوامع اسلامی در عرصه قرآنی	پوسترهای حروف نگاری و لوگوتایپ و خوشنویسی	جشنواره بین‌المللی بسم الله
۱۳۸۵	موزه هنرهای دینی امام علی (ع) - سازمان فرهنگی هنری شهرداری	دارد	تقویت تلقی توحیدی ادیان و بیان ظرفیت غنی هنر در تبیین آموزه های قرآنی	پوستر	جایزه جهانی پوستر ادیان توحیدی
۱۳۸۵ تاکنون	فرهنگستان هنر، مرکز هنرهای تجسمی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی-موسسه فرهنگی هنری صبا-انجمن هنرهای تجسمی انقلاب- دفاع مقدس بنیاد فرهنگی روایت فتح	۴ دوره	تاکید بر هنر انقلاب با محوریت مقاومت علیه استکبار جهانی	بخش جنبی: پوستر تایپوگرافی و کتیبه نگاری	جشنواره بین‌المللی هنر مقاومت
۱۳۸۶	معاونت هنری وزارت ارشاد، دفتر امور هنرهای تجسمی، موسسه توسعه هنرهای تجسمی، فرهنگستان هنر و دانشگاه الزهرا (س)	دارد	اشعار مولوی، نیما و نمایشگاه پوسترهای تایپوگرافی پیامبر اکرم (ص)	پوسترهای تایپوگرافی	نمایشگاه بهار ایرانی
۱۳۸۶ تاکنون	حوزه هنری	-----		پوسترهای تصویری و پوسترهای حروف نگاری	سوگواره پوسترهای عاشورایی در تهران و شهرستان‌ها
۱۳۸۷ تا ۱۳۹۰	دانشگاه سوره	-----	تایپوگرافی پیامبر اکرم (ص) تبیین و توسعه فرهنگ مهدوی انتظار، زمینه‌سازی ظهور منجی عالم بشریت	پوسترهای تصویری پوسترهای تایپوگرافی	جشنواره درانتظارصبح
۱۳۸۷	اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی فارس و معاونت فرهنگی و امور اجتماعی شهرداری شیراز	-----		بزرگداشت حافظ	شهره شهر - شیراز
۱۳۸۸	حوزه هنری استان یزد، ادارات کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، اوقاف و امور خیریه، سازمان تبلیغات اسلامی	دارد	طراحی پوستر حروف نگاری سلام با توجه به مفاهیم و آیات قران کریم		نخسین جشنواره بین‌المللی خط نگاره یزد
۱۳۸۸	شهرداری تهران	-----		به مناسبت میلاد پیامبر	نمایشگاه تایپوگرافی مترو
۱۳۸۹	سازمان اوقاف و امور خیریه	دارد		پوستر حروف نگاری	روایت محرم - اصفهان

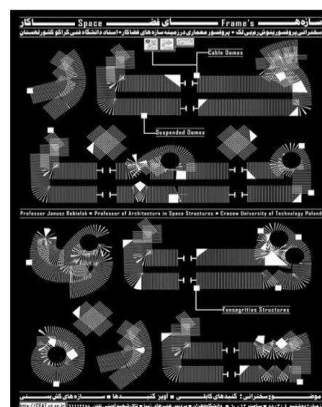
تصویر ۶- چپ، جلد کتاب دومین سوگواره پوسترهای عاشورایی، سال ۱۳۸۸، منبع: (www.gbook.ir/~2-jeld).

تصویر ۵- راست، پوستر اسماء الحسنی، طراح: هما دلواری، سال ۱۳۸۶، منبع: (www.todayposters.com/homa-delavary).

تصویر ۹- چپ، پوستر نمایشگاه مشق عکاسی، طراح: فرهاد فزونی، سال ۱۳۸۸، منبع: (www.chicagodesignarchive.org) (galleries/f0P1)

تصویر ۸- وسط، پوستر نمایشگاه واقع نمایی، طراح: رامبد والا، سال ۱۳۸۹، منبع: (www.posterpage.ch/exhib/ex264div/ex264div).

تصویر ۷- راست، پوستر نمایشگاه سازه های فضاکار، طراح: امیر حسین قوچی بیک، سال ۱۳۸۸، منبع: (https://nl.pinterest.com/pin/~04234)

مجموعه‌ای از فعالیت‌های حرفه‌ای مربوط به صنف طراحان گرافیک به استقلال برسد. در طی این اقدامات درون صنفی، امکان آشنایی دانشجویان با مقوله تاپوگرافی و انتقال تجربیات طراحان و توسعه گستره موضوع در شهرستان‌ها به واسطه تاسیس رشته‌های هنری و طراحی گرافیک در مراکز آموزش عالی دولتی و غیرانتفاعی فراهم می‌شد. استراتژی مذکور با آموزش‌های تعاملی کوتاه مدت از طریق

کنش‌های دورن صنفی در برگزاری کارگاه های تاپوگرافی:

از دیگر زمینه‌های مهم جریان گفتمان تاپوگرافی دهه هشتاد در برگزاری سخنرانی‌ها، نشست‌ها و کارگاه‌های مهارت افزایی توسط طراحان گرافیک بود. این فعالیت‌های آموزشی- تبلیغی در جهت گسترش و تثبیت جریان جدیدی گام بر می‌داشت تا در ضمن آن، تاپوگرافی به عنوان شاخه‌ای تخصصی از بطن

میان طراحان علاوه بر انتقال تجربیات و بیان احساسات و انگیزه‌های ذهنی جهت آشنایی و ایجاد علاقمندی، به ظهور مباحث بنیادین نظری در این حوزه نیز کمک شایانی نمود. نگاه ساختارمند به تبیین و در پاره‌ای از موارد به بومی‌سازی و مناسب‌سازی مفاهیم تخصصی حوزه طراحی حروف در فضای آن سال‌ها که کمبود متون نظری شدیداً محسوس بود بسیار ارزشمند تلقی می‌گردد. در مجموع، این قبیل اقدامات درون صنفی بخش مهمی از ایجاد انگیزه و گرایش به طراحی با حروف فارسی را میان نسل جدید طراحان گرافیک به وجود آورد (جدول ۵).

برگزاری کارگاه‌های تایپوگرافی آغاز گردید و در تمرکز، انتخاب و جهت‌دهی به حساسیت‌ها برای شکل‌گیری سلايق کارکردی- زیبایی‌شناسانه به مقوله نوشتار به عنوان یک عنصر فرمی مستقل در ارتباطات تصویری موفق عمل کرد. برگزاری کارگاه‌ها در عین حال محملی برای گفتگو و ارتباط میان طراح گرافیک و دانشجویان و ایجاد فضایی الهام بخش برای به اشتراک گذاشتن تجربیات طراح گرافیک را به وجود می‌آورد. در این فضا علاقمندان با روش‌های اجرا و تجربه‌پردازی، شیوه‌های ساماندهی ایده‌های ذهنی و مسیر تبدیل آنها به بیان تصویری تایپوگرافی یا حروف‌نگاری فارسی آشنا می‌شدند. ارتباط مستقیم

جدول ۵- مهمترین کارگاه‌ها و سخنرانی‌های تایپوگرافی دهه ۱۳۸۰ (منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰)

عنوان کارگاه و سخنرانی	برگزار کننده	توضیحات	تاریخ و مکان برگزاری
بدون حرف (سخنرانی)	رضا عابدینی	نمایش آثار طراحان جهان و بررسی ارتباط حروف و تصویر نمایشگاه پوستر و توزیع کتاب پوسترهای تایپوگرافی عابدینی با عنوان «بدون حرف»	۱۳۸۵- فرهنگسرای جهاد دانشگاهی- کانون هنر خراسان و...
تولد تایپوگرافی از روح خوشنویسی (سخنرانی)	رضا عابدینی	سخنرانی پس از دریافت جایزه پرنس کلاوس - بیان ارزش و اهمیت تایپوگرافی در طراحی گرافیک، بیان نسبت فاصله حروف در خوشنویسی ایرانی در قیاس با حروف لاتین، عدم اهمیت خوانایی در تایپوگرافی،	۱۳۸۵-تهران
تایپوگرافی معاصر ایران (سخنرانی)	قباد شیوا	بیان و بررسی حروف، نوشتار، تایپ و تایپوگرافی- انتقاد از جریان فرمالیسم در تایپوگرافی ایران و عدم توجه به مفاهیم در تایپوگرافی	۱۳۸۶- ارائه در نهمین دوسالانه طراحی گرافیک ایران
کارگاه آموزشی تایپوگرافی	مهدی سعیدی	طراحی تایپوگرافی موضوع اسماء الحسنی	۱۳۸۵- چهاردهمین نمایشگاه قرآن کریم
سوگواره پوستر دریای سرخ	مهدی سعیدی	طراحی پوسترهای تایپوگرافی عاشورایی	۱۳۸۵- خانه فرهنگ مترو تهران
کارگاه تایپوگرافی	مهدی سعیدی	طراحی تایپوگرافی امام علی (ع)	۱۳۸۶- خانه فرهنگ مترو تهران
کارگاه آموزشی تایپوگرافی	مهدی سعیدی	طراحی تایپوگرافی موضوعات فرهنگی و اجتماعی	۱۳۸۶- خانه فرهنگی-هنری شهرداری تهران
اعترافات گرافیک خیابان	فرهاد فزونی	نمایشگاه تایپوگرافی- معرفی و نحوه شکل‌گیری و تاثیر فرهنگی جامعه بر آثار طراح کارگاه طراحی پوستر با عنوان گرافیک خیابان	۱۳۸۶- موسسه آموزش عالی فردوس مشهد ۱۳۸۷- جهاد دانشگاهی شریعتی- مشهد
کارگاه گزاره‌ها و آینه (سخنرانی)	بیژن صیفوری	بیان تصویری شخصی در پوسترهای تایپوگرافی و معرفی آثار هنرمند	۱۳۸۶ و ۱۳۸۷- دانشگاه نئی اکرم تبریز
حروف و طراحی حروف فارسی در پوستر (کارگاه)	محمد جمشیدی	بررسی شیوه‌های نوین برخورد با حروف بررسی مفهوم فرم در پوستر و تاثیر موسیقی در روند رسیدن به ایده	۱۳۸۷- دانشگاه آزاد تنکابن
در کناره	رضا باباجانی	کارگاه تایپوگرافی رضا باباجانی سخنرانی پیمان پورحسین و گفتگو وحید عرفانیان درباره تایپوگرافی	۱۳۸۹- حمایت شهرداری و حوزه هنری مشهد
گیرایی (کارگاه)	امیرحسین قوچی بیک	روش قابلیت تصویری نمودن فونت فارسی برای طراحی پوستر تایپوگرافی	۱۳۸۸- دانشگاه سمنان
کارگاه تایپوگرافی	رضا عابدینی	ترکیب بندی و آشنایی زبانی در تجربه ساختار فونت فارسی	۱۳۸۸- فرهنگسرای اشراق
مکتب آزاد (کارگاه)	عمار عیسی پور	ترکیب بندی با حروف	۱۳۸۸- خانه فرهنگ تبریز
کارگاه تایپوگرافی و سخنرانی	بهراد جوانبخت مسعود سپهر	کارگاه بهراد جوانبخت: کارگاه تحلیل ترکیب بندی در تایپوگرافی فارسی سخنرانی مسعود سپهر: تایپوگرافی معاصر ایران، توانمندی و محدودیت‌ها روش برداشت و اقتباس از الگوی خوشنویسی ایرانی در طراحی پوستر تایپوگرافی	۱۳۸۸- دانشگاه هنر
شرقی (کارگاه)	مهدی سعیدی	روش برداشت و اقتباس از الگوی خوشنویسی ایرانی در طراحی پوستر تایپوگرافی	۱۳۸۹- دانشگاه هنر اصفهان
آهنگ حروف فارسی (کارگاه)	مهدی سعیدی	بررسی ریتم و ترکیب بندی در طراحی و فضاسازی پوسترهای تایپوگرافی	۱۳۸۹- دانشگاه هنر تهران

تعامل و آشنایی با طراحان تایپوگرافی خارجی و افق های نوین تجربه :

پیرو گفتمان سیاسی دولت از سال ۱۳۷۶ که در پی تنش زدایی همه جانبه در روابط خارجی بود، همکاری ها و مراودات اقتصادی و فرهنگی با جهان خارج توسعه پیدا کرد. به دنبال دوره ای طولانی از محدودیت ها در ارتباط میان هنرمندان داخلی با سایر نقاط جهان، در این زمان تماس میان هنرمندان و جهان خارج رو به فزونی یافت (کشمیرشکن، ۱۳۹۶: ۳۳۹). تکاپوی نهادهای دولتی جهت ارتباطات بین المللی که با برگزاری جشنواره ها شروع شده بود، در آغاز دهه ۱۳۸۰ و با فراگیر شدن اینترنت بستر این تعاملات به گونه ای تغییر کرد که افراد، مستقل از فرآیندهای نظارت دولتی به ارتباطات فرامرزی پرداختند (مریدی، ۱۳۹۷: ۲۱۹). این گشایش افق های ارتباطات و تعاملات بین المللی و ترویج روابط بین فرهنگی، در زمینه های هنری نیز تاثیرات خود را برجای گذاشت و برای نسل جدید طراحان گرافیک ایران امکان آشنایی و ارتباط مستقیم با طراحان مطرح و صاحب سبک طراحی گرافیک و پوسترهای تایپوگرافی به وجود آمد. گروه رنگ پنجم از اولین گروه های مستقلی بود که فارغ از حمایت های دولتی اولین تعاملات بین المللی خود را از طریق نمایشگاه های گروهی بین المللی و ارتباط با طراحان تایپوگرافی مطرح خارجی آغاز نمود. برگزاری نمایشگاه

طراحان گرافیک سه قاره در حاشیه هشتمین دوسالانه پوستر تهران در سال ۱۳۸۲ در موزه هنرهای معاصر ایران یکی از اولین گام های مهم در معرفی طراحان مطرح گرافیک و تایپوگرافی بین المللی و تعامل با آنها بود. از این پس طراحان مطرح تایپوگرافی با حضور در دوسالانه های طراحی گرافیک و پوستر به عنوان داور، برگزاری نمایشگاه انفرادی و حضور در نمایشگاه گروهی همراه با طراحان گرافیک ایران، دریافت جوایز در مسابقات داخلی و بین المللی، مصاحبه و معرفی در مجلات تخصصی طراحی گرافیک در خلق افق های جدید تصویری و معنایی و اعتبار بخشیدن به جریان تایپوگرافی و سوق دادن نسل جوان نقش موثری پیدا کردند. بیشترین تاثیرپذیری طراحی تایپوگرافی ایران از تعامل و آشنایی با آثار خارجی را در رویکرد تجربه گرایانه با استفاده از ترکیب مواد، فضا سازی های سیال ذهنی، حجم پردازی و بُعد نمایی، گرایش به طراحی قلم های جدید، ترکیب تایپوگرافی و عکاسی می توان خلاصه نمود که به التقاط گرایی در پوسترهای تایپوگرافی و تنوع یافتن تجربیات تصویری منتهی می شد. لذا اگر تا پیش از این، رویکرد عمده در گرایش فرمال به حروف و کشف قابلیت های بصری از فضا و ترکیب بندی بسنده می شد، از نیمه دوم دهه هشتاد به بعد، دگرگون سازی ساختار با رویکرد تصویر گرایانه و التقاتی در ارتباط با معنا و تکثر در شیوه های بیانگری مورد توجه قرار گرفت (جدول ۶).

جدول ۶- طراحان پوسترهای تایپوگرافی بین‌المللی شناخته شده در دهه ۱۳۸۰ (منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰)

نام طراح	ویژگی‌های آثار طراح پوستر تایپوگرافی	زمینه معرفی طراح
دیوید کارسون	رویگرد حروف نگاری شهودی، انسجام حسی و اتفاقی در ساماندهی ترکیب بندی حروف، ساختار معلق و ناپایدار	نشریه تندیس (۱۳۸۳، شماره ۳۵)
نویل برادی	از طراحان پیشرو در تایپوگرافی دیجیتالی، ترکیب بندی حروف ساختارگرایی لحظه‌ای، ترکیب بندی پرکنتراست در ترکیب بندی و رنگ،	نشریه گلستانه، ۱۳۷۸ و ۱۳۸۱، شماره ۱۵ و ۱۴ نشریه تندیس (۱۳۸۴، شماره ۵۳)
استفان سگمایستر	تایپوگرافی تجربه‌گرا و ایده پرداز، طراحی‌هایی مفهومی و بیانگرا، طراحی با اشیا و محیط	نشریه تندیس (۱۳۸۵، شماره ۷۳) و (۱۳۸۸، شماره ۱۵۳) حضور در ایران
لئوناردو سونولی	نگرش شیئی وار نسبت به حروف، ترکیب رنگ محدود سیاه و سفید،	نمایشگاه مشترک با گروه رنگ پنجم، ۱۳۸۴ نشریه تندیس (۱۳۸۵ شماره ۷۴) و (۱۳۸۸، شماره ۱۶۵) هیات داوران سومین دوسالانه گرافیک جهان اسلام
نیک پراید	ترکیب بندی‌های بداهه و اجرای دستی با ترکیب مواد با زباله‌های کاغذی	سخنرانی و نشست در خانه هنرمندان ایران، ۱۳۸۵ نمایشگاه در نگارخانه ویژه تهران - تندیس (۱۳۸۵، شماره ۹۰)
مارتین ووتلی	ترکیب متراکم و درهم تنیده، لایه لایه از حروف و اشکال هندسی، ساختار حجم سه بعدی از اشیاء روزمره، اجرای دیجیتالی، رنگ‌های درخشان و دیجیتالی	نشریه تندیس (۱۳۸۷، شماره ۱۲۶) نشریه نشان (۱۳۸۸، شماره ۲۰)
رالف شرایفگول	ترکیب بندی‌های پیچیده تصویری، تکنیک محور، اجرای چند مرحله‌ای دستی، ترکیب مواد، پوسترهای تک رنگ و دو رنگ	برگزاری نمایشگاه پوستر در تهران، ۱۳۸۱ جایزه اول نهمین دوسالانه پوستر تهران ۱۳۸۶ نشریه تندیس (۱۳۸۶، شماره ۹۶) نشریه نشان (۱۳۸۸، شماره ۲۰ و ۱۳۸۲ شماره ۱)
پائولا شر	تایپوگرافی هندسی و ساختارگرا با سازماندهی پیکرما، پرتحرک و پویا	نمایش آثار در نمایشگاه طراحان گرافیک سه قاره ۱۳۸۲
رزماری تیسی	وضوح فرم هندسی در ترکیب بندی غیرمنتظره از بافت و فضا، از طراحان موج نو تایپوگرافی سوئیس	هیات داوران هشتمین نمایشگاه جهانی پوستر تهران ۱۳۸۲
فیلیپ آپلوا	ویژگی کاربردی و کارکردی پوسترهای تایپوگرافی مدرن و چالش میان خوانایی و عدم خوانایی، ترکیب عناصر حروف در مرز میان سادگی و پیچیدگی	نشریه تندیس (۱۳۸۲، شماره ۱۸ و ۱۳۸۷، شماره ۴، ۱۸، ۲۰) نشریه نشان (۱۳۸۷، شماره ۴، ۱۸، ۲۰)
اووه لوش	تکنیک ترکیبی تایپوگرافی و عکاسی - راه حل‌های غیرمنتظره ترکیب بندی تایپوگرافی - بهره‌گیری از تایپوگرافی به عنوان زبان در انتقال پیام‌های سیاسی و اجتماعی	مهمان دوسالانه ششم و هفتم طراحی گرافیک ایران نشریه تندیس (۱۳۸۵، شماره ۹۵) جایزه در نهمین دوسالانه گرافیک ایران، ۱۳۸۶
آن سانگ سو	تایپوگرافی فرمالیستی و مینیمال و متأثر از سنت تصویری خوشنویسی سنتی کره جنوبی	نمایش و معرفی آثار در نمایشگاه گرافیک سه قاره در موزه هنرهای معاصر، ۱۳۸۲
یان رابلیش	تایپوگرافی تصویرگرایانه متأثر از سنت تصویری پوسترهای اروپای شرقی	عضو هیات داوران نهمین دوسالانه گرافیک ایران، ۱۳۸۶
آنته لنز	ایجاد مرز مبهم میان خوانایی و عدم خوانایی با دگرگون سازی ساختارهای ترکیب بندی نوشتار و ایجاد توهم بعد در فضای دوبعدی و سه بعدی	برگزیده هشتمین دوسالانه گرافیک ایران، ۱۳۸۴ نمایش آثار و عضو هیات داوران نهمین دوسالانه گرافیک ایران، 1386

نتیجه‌گیری

بعد از انقلاب اسلامی طراحی گرافیک ایران با تغییرات و دگرگونی‌های بسیاری مواجه شد و بنا به ضرورت و فرصت‌های فرهنگی و اجتماعی، طراحی پوستر به عنوان رسانه ارتباطی در جامعه توجه بسیاری از طراحان گرافیک را به خود معطوف کرد. از دهه ۱۳۷۰ برنامه‌های نوسازی دولت، تغییرات شرایط کلان محیطی و سیاست‌گذاری‌های فرهنگی و اجتماعی با دیدگاه تساهلی امکان طرح اندیشه‌های سیاسی و رویکردهای فرهنگی نوگرایانه را به وجود آورد. در فضای اجتماعی جدید چاپ کتاب با دیدگاه‌های سیاسی، فلسفی و دینی سنت‌گرایان گسترش یافت. با ظهور جریان روشنفکری و نوگرایی دینی، طراحی جلد کتاب‌های تایپوگرافی با ساختارزدایی در فرم حروف و نوشتار، با مضامین نوگرای سیاسی و اجتماعی انطباق معنایی پیدا کرد و زمینه سوق یافتن طراحی گرافیک ایران به سمت پوسترهای تایپوگرافی را فراهم آورد. در دهه ۱۳۸۰ گسترش برگزاری نمایشگاه‌های گروهی و انفرادی، حضور در نمایشگاه‌های بین‌المللی پوستر، چاپ کتاب و دریافت جوایز توسط طراحان گرافیک در ایجاد علاقمندی و گرایش نسل جدید طراحان به پوسترهای تایپوگرافی سهم مهمی ایفا کردند. بخش دیگر این جریان، سهم نهادها و سازمان‌های دولتی در سیاست‌گذاری‌های فرهنگی و توجه به ارزش‌های دینی مذهبی، خوشنویسی اسلامی و برگزاری جشنواره‌ها و نمایشگاه‌ها بود که پوسترهای حروف‌نگاری و تایپوگرافی را مورد حمایت قرار دادند. جریان‌های فرهنگی و هنری مستقل از گفتمان رسمی دولتی نیز آزادی عمل مستقلی را در اختیار طراحان قرار داد که تجربه‌گرایی جسورانه با بیانگری ورای خوانایی یا ناخوانایی نوشتار، و عمل هنرمندانه از

ویژگی‌های آنها هستند. در این آثار ارجاعات متعدد به مضامینی همچون زندگی روزمره و عامیانه، زندگی شهری، طراحی خام دستانه و توجه به مضامین نوستالژیک یا گذشته‌گرایی الگوهای تصویری متکثری را در طراحی پوسترهای تایپوگرافی به وجود آوردند. طراحان گرافیک با برگزاری سخنرانی‌ها، نشست‌ها و کارگاه‌های مهارت‌افزایی از دیگر زمینه‌های مهم شکل‌گیری این جریان بود. این فعالیت‌های آموزشی در جهت گسترش و تثبیت مقوله تایپوگرافی و انتقال تجربیات طراحان برای شکل‌گیری سلاقی تایپوگرافیک در میان دانشجویان الگوی موفق‌تری ایجاد کرد. از سوی دیگر گشایش افق‌های ارتباطات و تعاملات بین‌المللی برای نسل جدید طراحان گرافیک ایران امکان‌آشنایی و ارتباط مستقیم با طراحان مطرح و صاحب سبک گرافیک و پوسترهای تایپوگرافی را به وجود آمد. نسل جدید طراحان با حضور در دوسالانه‌های گرافیک و پوستر به عنوان داور، برگزاری نمایشگاه انفرادی و گروهی، دریافت جوایز در مسابقات داخلی و بین‌المللی، مصاحبه و معرفی در مجلات تخصصی طراحی گرافیک در خلق افق‌های جدید تصویری و معنایی و اعتبار بخشیدن به جریان تایپوگرافی و سوق دادن نسل جوان نقش موثری پیدا کردند. با توجه به موارد اشاره شده در نتیجه‌گیری مقاله می‌توان رابطه میان تحولات محیطی در تغییرات فرهنگی جامعه و جریان سازی پوسترهای تایپوگرافی در کنش‌های جامعه طراحان گرافیک را در جدول ۷ خلاصه نمود:

جدول ۷- رابطه میان تحولات محیطی در تغییرات فرهنگی جامعه و جریان سازی پوسترهای تایپوگرافی در کنش های جامعه طراحان گرافیک (منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰)

پی نوشت ها

۱- تا قبل از دهه ۱۳۸۰ نمایشگاه های طراحی گرافیک و پوستر محدود به دوسالانه های طراحی گرافیک و آثاری دارای سفارش دهنده و الزام چاپ افست با تیراژ بالا بودند و برگزاری نمایشگاه های طراحی پوستر به راحتی امکان پذیر نبود. از دهه ۱۳۸۰ با فراگیر شدن فناوری چاپ دیجیتال تک نسخه ای در ابعاد بزرگ با چاپ سریع و هزینه اندک کاربرد وسیعی پیدا کرد. در نتیجه با توجه به بسترهای فرهنگی و اجتماعی برگزاری بسیاری از نمایشگاه های پوسترهای تجربی و جشنواره های پوستر از این پس امکان پذیر ساخت.

۲- تعدادی از نسل جدید طراحان گرافیک در با مدیریت پروژه طراحی پوسترهای نمایشگاهی توسط رضا عابدینی از سال ۱۳۸۷ طی ده سال بیش از ۳۵۰ پوستر طراحی کردند. از میان ۳۵۰ مورد پوستر بیش از نیمی از آنها به روش تایپوگرافی طراحی شده اند؛ منبع: (وب سایت گالری طراحان آزاد).

فهرست منابع

- افشار مهاجر، کامران، (۱۳۹۸)، تاریخ طراحی گرافیک ایران، تهران: انتشارات فاطمی.
- امجدی، حوریه و دیگران، (۱۳۹۹)، تحلیل مقایسه ای سیاست های اجتماعی-فاهی در دولت های احمدی نژاد و روحانی، مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۴۷: ۱۹۱-۱۷۷.
- اعلائی، کیارنگ، (۱۳۹۵)، گالری طراحان آزاد، وب سایت رسمی هنرمند(کیارنگ اعلائی)، ۹ مهر، بازیابی شده در: ۱۳۹۵ /۷/۹
<https://kiarangalaei.com/NewsDetail.aspx?itemid=40/>
- افتخاری، زهرا، (۱۳۸۶)، بررسی ریشه های ظهور سینمای نئورئالیستی - انتقادی در ایران پس از انقلاب ۱۳۸۴-۱۳۶۷، اسماعیل بنی اردلان، دانشگاه هنر تهران، پژوهش هنر.
- تیموری، کاوه، (۱۳۹۲)، بررسی ارزشهای هنر مقاومت در خط و نقاشی خط انقلاب اسلامی، ماه هنر، ۱۸۶: ۲۹-۲۰.
- جلائی پور، حمیدرضا. (۱۳۷۸). دولت پنهان، بررسی جامعه شناختی عوامی تهدید کننده جنبش اصلاحات. تهران: انتشارات طرح نو.
- جلائی پور، حمیدرضا. (۱۳۸۹). فهم جنبش دانشجویی در ایران با تاکید بر فعالیت های دانشجویی در دوره اصلاحات. دو فصلنامه بررسی مسائل اجتماعی ایران. ۳: ۱۹۴-۱۹۰.
- خدیر، مهرداد، (۱۳۹۷)، شاه رفت؛ ماندگارترین تیتراژ تاریخ مطبوعات ایران، سایت تحلیلی خبری عصر ایران، ۲۶ دی. بازیابی شده در: <https://www.asriran.com/fa/news/649769/> ۱۳۹۷/۱۰/۲۶
- دورکیم، امیل، (۱۳۹۶)، درباره تقسیم کار اجتماعی، ترجمه باقر پیرهام، تهران: انتشارات مرکز.
- رضوانی، احسان، (۱۳۸۱)، تاپوگرافی فارسی: به بهانه برگزاری نمایشگاه بوف کور، تندیس، ۱: ۶.
- رحیمی کیا، علیرضا، افتخاری، اصغر، (۱۳۹۹)، مطالعه تطبیقی رویکرد دولت های هشتم و نهم جمهوری اسلامی ایران به سازمانهای مردم نهاد فرهنگی و اجتماعی، پژوهش های سیاسی جهان اسلام، ۳۴: ۴۸-۲۷.
- سیفوری، بیژن، (۱۳۹۳)، زیر روی جلد: نگاهی به طراحی جلد کتاب از دهه شصت شمسی تا امروز، کتاب ویتترین: مجموعه مقالات، تهران: انتشارات فرهنگسرای میردشتی.
- عباسی سمرمدی، مهدی، راهبر، مهرنوش (۱۳۸۸)، توسعه ی سیاسی در ایران پس از خرداد ۱۳۷۶، سیاست، ۲: ۲۸۰-۲۵۹.
- عابدینی، رضا، (۱۴۰۰)، گفتگو با رضا عابدینی، مصاحبه کننده: مریم کهوند، وینش(سایت معرفی و نقد کتاب)، بازیابی شده در: <https://vinesh.ir/cast/> ۱۴۰۰/۰۶/۱۵
- فوزی، یحیی، (۱۳۹۹)، تحولات سیاسی - اجتماعی در جمهوری اسلامی ایران (۱۳۵۷-۱۳۹۶)، تهران: انتشارات سمت.
- کشمیرشکن، حمید، (۱۳۹۶)، کنکاشی در هنر معاصر ایران، تهران، انتشارات نظر.
- مریدی، محمد رضا، (۱۳۹۷)، گفتمان های فرهنگی و جریان های هنری ایران، تهران: انتشارات دانشگاه هنر.
- مظفری، آیت، (۱۳۹۰)، شاخص های اصول گرایی، حصون، ۳۱: ۷۴-۶۱.
- نجابتی، (۱۳۹۹)، از اهمیت کلمه غافلیم، خبرگزاری فارس، ۱۰ اسفند، بازیابی شده در: ۱۴۰۰ /۵/۱۱
<https://www.farsnews.ir/news/13990916000168/>
- نجابتی، مسعود، (۱۳۹۷)، گفتگو با مسعود نجابتی، رشد آموزش هنر، ۵۱: ۴۵-۳۰.
- وسنو، روبرت، (۱۳۹۹)، جامعه شناسی فرهنگ: نظریه ای درباره رابطه اندیشه و ساختار اجتماعی، ترجمه مصطفی مهرآیین، تهران: کرگدن.

- Wuthnow, Robert and witten, marsha, (1988), new directions in the study of culture, Annual Review of Sociology, Vol 14.

منابع اینترنتی:

- Website: مجله هنری طاووس
URL1: <http://www.tavoosonline.com> Accessed at: 2021/8/3
- Website: art4d,
URL2: www.art4d.com Accessed at: 2021/3/11
- Website: طراحان مستقل ایران
URL3: <https://www.todayposters.com> Accessed at: 2019/4/7
- Website: موسسه گسترش فرهنگ و مطالعات
URL5: <https://www.gbook.ir> Accessed at: 2019/10/12
- Website: Rene Wanner's Poster Page
URL6: <https://www.posterpage.ch> Accessed at: 2021/3/9
- Website: The Chicago Design Archive
URL7: <https://chicagodesignarchive.org> Accessed at: 2020/3/11